

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**D. Daniel Van Hengel Predikant Der
ghenoemde-Ghereformeerde tot Vytrecht, Opgheweghen
In Syn Eyghen VVeeg-Schale Ende Bevonden Te Licht Te
Syn**

Hazart, Cornelius

Antwerpen, 1677

[Het I. Deel.]

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71577](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71577)

I. ARTYKEL.

Van t'bedwanck tot de Religie.

I. VRAGE **O**f se niet seditiens ende oproertelij
en sijn alle de ghene die teghen
Recht, ende sonder eenighe wettighe macht, teghen
haere wettighe Coningen/Princen/Magistra-
ten/ en andere obersten/ opstaen?

II. Of alle de ghene die van utwe Ghesintheyt
gheweest sijn / by exempel / in Vranckrijck, in
haere eerste opkomsse / sulcx niet ghedaen heb-
ben teghen Recht, ende sonder eenighe wettighe
macht?

Seght ghy dat sae? waren sy dan niet straf-
baer door de Justitie? Seght ghy dat neen?
wie hadde haer dat Recht ghegheben / ofte van
uwe hadden sy die Macht ontfangen?

III. Of die schyftuer-plaetsen / 2. Cor. 10. 4.
Ephes. 6. 17. ende 2. Cor. 4. 2. die ghy ons voorszekt
om te bewyssen dat men niemant niet ghewelt
en magh dwinghen tot de Keltighe / van utwe
Oberfetterz niet verstaen en worden in eenen
heelen anderen sin / dan ghy die verstaet?

Seght ghy dat neen? ghy woxt door hare ep-
ghen verklaringen overtuyghet van contrarie:
Seght ghy dat sae? wat reden is'er waerom
dat wy meer ulwen sin moeten aennemen / als
haren? Kont ghy hier van gheen redenen ghe-
ben? wy houden 't niet de verklaringhen van
utwe Oberfetterz: Hoe sult ghy nu ons met die
schyftuer-plaetsen overtuyghen dat men nie-
mant tot de Keltighe mach dwinghen?

IV. Van wat glossen spreekt ghy in utwe
2. Anw. Pag. 6, die ick selve soude gemaeckt hebben?
sont ghy my die glossen in 't besouder niet kon-
nen aenwysen? want ick en kan op die plaetse
van

van mijne Bedenckingen, die ghy ons aentwijst / gheene andere binden als de eyggen Blossen van uwen Bybel.

V. Meent ghy dat Augustinus die hoven ghemelde schyftuer plaetsen die ghy ons voorszelt / soo wel als ghy / niet ghelesen en hadde / ende verstant?

Seght ghy dat neen: wie sal dit ghelooven van soo een man die sijn leven besteedt heeft in't onderzoeken van de Schyftuere: Seght ghy dat ja: heeft hy dan willens en werens / regelrecht teghen die schyftuer plaetsen ghestreden / als hy leerde *Epist. 50. ende lib. contra Crescon. cap. 51.* dat men de kettters en Schismatyken mach dwinghen en straffen, ghelijck men overspeelders, dootslaghers, en andere soodanighe doet?

II. ARTYKEL.

Van de aenbiddinghe ende Religieuse eere der Heylighen.

I. VRAGE. **S**ont ghy wel eenen Roomschen Schyftuer konnen aentwijzen die segghe dat de Roomsche Kercke opt geleert heeft dat wy de Heylighen MOETEN aenbidden? Soo ja: wijst my eenen aen: Want ghy hebt die gheaffirmeert? Soo niet? op wat fondament hebt ghy dit vast ghestelt dat wy het MOETEN doen?

II. Met wat recht berepcht ghy van my in de 2. Antw. Pag. 8. dat ick u autheuren sou aentwijzen die segghen dat men de Heylighen niet aenbidden en MOET? Kont ghy dan niet betwijfen het ghene dat ghy self gheaffirmeert hebt in uwen Afkeer Pag. 25?

III. Is dat niet eene groote hartneekicheydt dat ghy daer by blijft dat wy de Heylighen MOETEN aen-

7
aenbidden/ daer ick dit in mijnen Advocaet Pag.
10. expreffelijck hebbe gheloochent / ende ghy
niet een reden / noch antwerc en kont bybre-
ngen om uw' segghen te bevestighen? waerom
en bekent ghy niet liever uw' schult dat ghe-
quajck gheseyt hebt / ende dat het gheboelen
van heele uwe Kercke diesaengaende valsch is?
Waerom en geeft ghy de glorie aen Godt niet?
want wy Catholijcken kunnen immers beter
weten wat onse leer is als ghy. Ende / indien
gy eenigh berstant hadt / moest ghy niet den-
ken dat ick gheene leere in 't openbaer en sou
voorzstellen noch drukken / die aen de heele Room-
sche Kercke contracteerde?

IV. Wilt ghy even wel noch hartneckigh blij-
ven seght my dan: Hoe verstaet ghy dese woor-
den van t'Concillie van Trenten Sess. 25. T'is goet
ende profijtigh de Heylighen aen te roepen. Komt
dit niet over een met t'ghene ick in beyde mijne
schriften gheseyt hebbe? Wat seght ghy nu?
volght hier nu nyt dat wy de Heylighen MOE-
TEN aenbidden of aenroepen?

Seght ghy dat neen? soo sijn ghy dan / ende
uwe Kercke overtuypcht dat het alghemeen ge-
boelen van de Roomsche Kercke is (t'welck ner-
ghens beter kan upghedrukt worden als in de
Concillien) dat wy de Heylighen niet en MOE-
TEN aenbidden? Seght ghy dat het ebenwel
volght / om dat het Concillie seght dat het goet
ende profijtigh is? bewijst my dat ghevolgh of
consequentie.

V. Wat saute hebt ghy ghebonden in dese
mijn consequentie: Bellarminus. bewijfende de
onthoudinghe, ofte vrywillighe armoede upt de
schrijvere / en leert daerom niet dat se geboden
sijn: Ergo daerom en leert hy niet dat de eere
der Heylighen ons gheboden is / om dat hy se
bewijst upt de schrijvere. Wat seght ghy van
dese consequentie?

VI. Wat seght ghy nu van dese? De Roomsche
Kercke

Kercke ghebiedt seker feestdaghen der Heplighen te vieren per se, ende de Heplighen / op die daghen / per accidens ratione festi : Ergo sy gebiedt de Heplighen absoluyt te eeren ende te vieren : Is dese slot reden goet ?

VII. Waerom mooght ghylieden de eere der Engheleu / Borgerlijck noemen / daer nochtang de Engheleu niet Borgerlijcx noch menschelijcx hebben ; en waerom en moghen wy de eere der Engheleu / ofte der Heplighen niet Goedts-dienstigh ofte religieus noemen / alhoewel dat men haer die eere niet en bewijst die Godt alleen toekomt ?

VIII. Sout ghy in beyde mijn schriften wel konnen aenwijsen waer dat ick segghe dat de Heplighen ten deele participeren aen de religieuse ende Godts-dienstighe eere die den Schepper alleen toekomt, ghelijck ghy schijnt te supponeren in de 2. Antw. Pag. 10. Soo niet? waer toe dienen dan alle uwe discoursen die gy daer ober maect? Soo sae: wijst wy de plaets aen daer ick dit segge.

IX. Wat bonnist ghy van die spreuke die de sebenste alghemeene Synode *Act. 4.* booz goet heeft ghekeurt : De eere die wy de Heylighen toedraghen, valt op Godt: Die eenen Martelaer viert, viert Godt selve: Die eenen Martelaer eert, eert Godt selve: Hout ghy dese spreuke booz goet / ofte niet ?

Soo niet? waerom niet ; heeft dan de schriftuere ergheus verboden Godt te eeren / in, ofte door sijne Heplighen? Seght ghy dat se goet is? waerom en mach die eere niet Religieus ghe-noemt worden/aenghesien dat se op Godt valt? ende nochtang gheene eere en is die Godt alleen toekomt, aenghesien dat men se bewijst aen de Heplighen ?

X. Waer staet het in de Schriftuere dat den H. Ioannes, ghelijck ghy in de 1. Antw. seght Pag. 19 den Engel *Apoec. 22.8.* ende 19.10. wilde aenbidden

UYT VERBAESTHEYDT : Want dat ghy seght /
'sou connen sijn, en is niet met allen gheseyt.

XI. Hebben utwe Oversetters gheenen mislach
ghedaen als sy op Coloss 2. op de Catholijken ge-
past hebben die Platonische leere / dat men niet re-
ghelrecht tot Godt, noch tot Christum MOET gaen,
maer door de Enghelen, ofte de afghestorvene Heyligen,
aenghesien dat ick in mijne Bedenckingen pag. 19.
uyt de eyghen practijke der Catholijken heel
contrarie bewijse?

XII. Als Paulus Rom. 10. leert dat men niemant
aentropen en mach als in den welcken dat men
gheloofst: Ende nochtans Rom. 15. ende Coloss. 4. de
gheboden ende bystant bande gheloofstighen ver-
soecht / om verlost te worden van d'onghelooovighen,
ende / om het Woort Godts te verbreyden, volght
hier niet uyt dat'er twee soozten van aentoe-
pinghen sijn / soo als ick toone in den Advocat
Pag. 17.

XIII. Als Godt seyde Exodi 20. 23. Ghy lieden
hebt ghesien dat ick aen u lieden uyt den Hemel gespro-
ken hebbe: Ghy en sult u gheene silvere noch goude
goden maeken: Was dit niet een verklaringhe
van dit ghebodt: Ghy en sult u gheen beelden ma-
cken?

Seght ghy dat neen? waerom niet: want
dooz die woorden: Ick hebbe u l. uyt den Hemel ghe-
sproken, refereert hy hem op het boozgaende:
Seght ghy dat ja: hoe seght ghy dan dat onse
beelden verboden sijn dooz het boozgaende ghe-
bode Exodi 20. 3. aengesien dat ghy in utwen Af-
keer pag. 17. selve bekent dat wy onse beelden niet
uytdruckelijck tot Goden en maeken?

XIV. Als ghy in utwe 1. Antw. pag. 12. den Pro-
pheet Isaias cap. 42. tot ghetuyghe neemt dat wy
aen onse ghesnedene beelden Godts eere ende
lof gheben: moet pedet een op utw' eyghen woort
dat ghelooben dat Isaias daer spreekt van onse
beelden, ende de eere die wy haer toedzaghen?

XV. Hebben utwe oversetters niet ghemist/ als

ſp onder die woorden : Ghy en ſult n gheen beelden
maecken van al wat in den Hemel is, oock verſtaen
hebben de beelden der Enghelen, aengeſien dat ick
in den Advocaet pag. 19. uyt de Schrifruete bewij-
ſe dat hier/ dooz dat woordcken/ Hemel, niet den
Hemel der ſalighen, maer de Locht, moet verſtaen
wozden?

III. ARTYKEL.

Van de Rechtveerdichmakinghe, ende ver-
dienſten der Wercken.

I. VRAGE. **S**preect Paulus niet van de Joden en
Grieken alleen / als hy Rom. 3. ſeght
dat ſe onder de ſonde waren? ende als hy haer
bekeerden/dooz het gheloof Christi gherechtbe-
recht wterden om niet?

II. Spreect Paulus niet van de Wet der Joden
alleen / als hy Rom. 8. 3. ſeght : T'ghene onmo-
gelijk was aen de Wet &c. aengeſien dat hy imme-
diatelijck te bozen v. 2. de Wet Christi daer teghen
geſtelt hadde *ex oppoſito*, noemende de eerſte de
Wet des doodts, ende de tweede / de Wet des le-
vens?

III. Spreect Paulus niet van de Wet der Heyde-
denen ende Joden alleen / als hy Rom. 3. ſeght:
Alle vleech en ſal voor hem niet gerechtveerdicht wor-
den uyt de wercken der Wet, aengheſien dat hy
immediatelijck te bozen *à verſu 9. ad 20* van de
Grieken, ende van de Joden alleen / hadde ghe-
ſept : Niemand en is rechtveerdich &c. Sy ſijn allegaer
afgheweken, hare kele is een open graf &c. ſeght hy dit
niet van de Grieken ende Joden alleen / aengheſien
dat hy te bozen v. 3. van die alleen hadde geſpro-
ken? ende v. 22. daer hy boeght : De rechtveerdic-
heydt Godts is door het gheloof JESU CHRISTI, ende
v. 28. Wy meynen dat den menſch gherechtveerdicht
wort door het gheloof, ſonder de wercken der Wet :
Stelt

Stelt hy hier niet *ex opposito* het gheloof CHRISTI, teghen de Wet van de Joden ende Grieken?

IV. Stelt Paulus *Rom. 8. 3.* de selve swachhepde des vleeschs / die in de Joden en Heydenen was / oock in de Christenen / ghelijck ghy in de 2. Antw. boozgeeft *Pag. 12* hoe seght hy dan terstont daer naer *v. 4.* van de Christenen: Wy en wandelen niet naer het vleesch, maer nae den gheest; ende *v. 9.* Ghylieden en sijt niet in 't vleesch, maer in den gheest; &c.

V. Waer staet het gheschreven het ghene ghy in de 2. Antw. seght *pag. 17.* dat Paulus *Rom. 3. 28.* dooz de Wet van het gheloof, verstaet de geleete leere des gheloofs, ende niet de wercken die in den gheloove gheschieden?

VI. Als Paulus *Rom. 4. 2.* van Abraham in 't beson- der seght / dat hy geenen roem en hadde by Godt upt de wercken / seght hy niet klaer *v. 10.* dat hy hier spreekt van de wercken vande Wet der besnijdenisse?

VII. Hoe ontseght Paulus de rechtveerdichmaekinghe aen Abrahams wercken generalijck / soo als ghy seght in de 2. Antw. *pag. 17.* aenghesien dat hy die toeschrijft aen sijn gheloof / t'welck met eene vaste hope *Rom. 4. 18.* ende *Heb. 11. 8.* met eene ghehoorsaemheydt, ende lijdsaemheydt was bekleet?

VIII. Moet het Gheloof self niet onder de goede wercken ghestelt worden? waerom en mach men dan niet seggen dat hy dooz dit goet werck gherechtveerdicht wort die dooz het Gheloof wort gherechtveerdicht?

IX. Seght Paulus niet *Galat. 5. 6.* dat de besnijdenisse ende de voorhuylt gheen kracht en hebben ter salicheydt; maer het gheloove, werckende door de liefde? Is dit niet te segghen dat het geloove de kracht heeft om ons vande gherechtichepde Christi deelachtich te maeken? Maer seght Paulus oock niet dat het dese kracht niet en sou hebben sonder de wercken der liefde? waerom en mach men dan niet segghen dat den mensch niet gherechtveerdicht kan

Kan worden sonder de wercken der liefde?

X. Sout ghy my wel konnen goet maeken dat den Apostel hier alleenlijck spreekt van de uytterlijke belijdenisse des gheloofs, ende betooninghe vande wercken der liefde, ghelijck dit uwe Overtersers verklaren / aenghesien dat den H. Jacobus *cap. 2.* daer sy sich op beroepen / niet alleen en spreekt van de belijdenisse des gheloofs maer oock *v. 17.* wel uytzuckelijck seght dat het ghelooove self, doot is sonder de wercken? ende ick bewesen hebbe in myne bedenckingen *pag. 22.* dat het wel saemen staet door de wercken gherechtveerdicht te worden, ende / sijn gheloof uyt de wercken te toonen. Meynt ghy dat dit niet gheschieden en kan? waerom niet?

XI. Waerom en staet het niet saemen dat de rechtveerdichmakinghe zy nae ghenade, ende nae schult? nae ghenade, om dat Christus ons / om niet / ende uyt sijne loutere barmhertighepdt door de offerhande des kruys verlost heeft? nae schult, om dat hy ons door onse wercken den eentwighen loon / ende kroone beloofst heeft? jae / in het leste oordeel ons dien loon om de goede wercken sal gheven / sonder eens te vermaenen van het gheloof?

XII. Waerom soude Jacobus strijden tegen den H. Paulus, segghende / dat den mensch uyt de wercken self / gherechtveerdicht wort? verstaet ghy dan de Schriftuere / ende den teneur des Evangeliums beter als Augustinus, seggende *lib. 83. Q. 2. Quast. 76.* De sententien vande Apostelen Paulus ende Jacobus en strijden teghen malcanderen niet, als den eenen seght dat den mensch wort gherechtveerdicht door het gheloof sonder de wercken, ende den anderen seght dat het gheloof ydel is sonder de wercken: Want Paulus spreekt van de wercken die het gheloof voorgaen, ende Jacobus van die, de welke volgen op het gheloof? was Augustinus aen de dwalinghe meer onderworpen / als ghy / of uws ghelijcke.

XIII. Als Paulus seght *Galat 3. 10.* Soo vele als'er uyt

upt de wercken der Wet sijn / die sijn onder den vloeck, spreekt hy niet opentlick van de Wet der besnijdenisse alleen / aenghesien dat hy immediatelijck te bozen v. 9. gheseyt hadde: De gene die uyt den gheloove sijn, sullen ghezeghent worden met den gheloovighen Abraham? aenghesien oock dat uwe Oerfetterz selve bekenen dat hy v. 10. spreekt van de onderhoudinghe der Wet Moysis, ende van de ghene die daer in, haere rechtveerdigheydt ende saligheydt sochten, ghelijck die van Galatien deden?

XIV. Als de Schryftuere / op die plaetsen / die ghy ons in de 2. Antw. boozstelt pag. 20. seght: Daer en is geenen mensch die niet en sondiche &c. moet dit verstaen worden dat alle menschen gheduerichlijck, oft sonder ophouden sondighen? ofte wel / voor eenen tijdt, nu, ende dan?

Seght ghy gheduerichlijck en sonder ophouden? hoe seght dan den H. Lucas cap. I. v. 6. dat Zacharias ende Elisabeth beyde rechtveerdich waren voor Godt, wandelende in alle de gheboden, ende gherechten des Heeren, onberispelijck? hoe kosten sy rechtveerdigh voor Godt sijn, indien-se sonder ophouden sondighden? hoe kosten sy wandelen in alle de gheboden des Heeren, indien-se de selve dooz de sonde gheduerichlijck overtreedden? hoe kosten sy onberispelijck sijn / niet voor de menschen alleen / ghelijck uwe Oerfetterz verklaren (want dit en seght Lucas niet) maer oock booz Godt / aenghesien dat alle sonde booz Godt berispelijck is?

Dolght dit oock wel: Zacharias is komen te ballen als hy aen de woorden des Engbels niet en gheloofde; Ergo hy hadde den heelen boozgaenden tijdt van sijn leven / sonder ophouden, ghesondicht?

Verstaet ghy dan dit maer voor eenen tijdt, nu, ende dan? soo sinder dan menschen die voor eenen tijdt niet en sondighen: waerom en konnen de werckinghen ende effecten van hare krachten niet sijn / dat-se dooz die werckinghen gherechtveerdicht worden?

XV. Sijn

XV. Sijn wy allegaer soo onbolmaeckt in dit leben/ ende sijn onse krachten soo onbolmaeckt/ dat. se van Godt niet en kunnen verstercht worden om te doen dat wy dooz onse eyghen krachten niet en vermoghen? hoe seght dan den Apostel *Philip. 4. 13.* Ick vermach alle dinghen door Christum die my de cracht gheeft? Hoe seght hy *2. Cor. 3. 5.* Wy en sijn uyt ons selven niet bequaem om yet te dencken, tot saligheyt / maer onse bequaemicheyt is uyt Godt?

XVI. Waerom en hebt ghy de sprenken van Augustinus, die sck u boozstelle in den Advocaet pag. 30. om u te toonen dat hy hiet van de verdiensten / ende dat ghy hem verhozt hadt / soo wel niet opghenomen / als die van Bellarminus, ende van Thomas Aquinas? bekent ghy dan dat ghy Augustinum qualijck / ende dat / op dyp bescheyden plaetsen / hebt ghesteert?

XVII. Waerom en hebt ghy my niet gheantwoort op dese vraghe / naemelijck / of het niet en samen staet te leeren dat de goede wercken verdien / ende nochtans sich veroortmoedigen als of men gheene verdiensten en hadde? verbolgen? als dit leste Bellarminus ende Thomas ghedaen hebben / ende alle de Catholijcken gheleert worden te doen / volghet daer uyt dat se leeren dat de wercken niet en verdien?

XVIII. Waer uyt bewijst ghy my / soo als ghy boozgheeft in de 2. Antw. pag. 22. 23. dat Thomas en Bellarminus, uyt overtuyginghe des ghemoets, oppositie hebben ghemaecht tusschen de eygen verdiensten / ende de ghenade Gods?

XIX. Wat vertrouwde de Pharise hy sijn selven? dat hy rechtveerdich was: is't niet waer? aen wse schreef hy dat toe? aen sijn selven. Wat oordeelt ghy nu? oordeelt ghy niet / in de 2. Antw. pag. 22. dat de ghene, die de rechtveerdichmakinghe aen hare eyghen wercken ende verdiensten toeschrijven, aen desen Pharisé ghelijck sijn? is het ghenoech dat ghy dit oordeelt moeten wy dan uw' eyghen oordeel aenbeerden als de

de uytſprake Godts? ende wanneer ghy ſoo op
 uw' eyghen oordeel vertrouwt/ ſijt ghy niet er-
 gher als den Phariſe, die ſich verghief boven alle
 andere menſchen? ofte/ is uw' oordeel niet valsch/
 als ghy ons by den Phariſe bergelijckt die ſich op
 het hoochſte verhoobedighde in ſijne wercken/
 ſchrybende de ſelbe aen ſijn ſeluen toe/ daer wy tee
 contrarien openlijck leeren/ dat gheene van on-
 ſe goede wercken en kunnen verdienſtich ſijn
 ſonder den byſtant ende de gratie Godts/ ver-
 bervolghens dat wy ons niet en moghen ver-
 heffen/ maer veroodtmochtighen?

XX. Sout ghy my uyt *Luc. 18.* wel kunnen be-
 wiſſen dat den Tollenaer niet gherechtvaardighet
 en wiert dooz ſijne ootmoedicheyde, bekennende
 dat hy enen armen ſondaer was/ ende dooz ſij-
 ne Heylighe ſchaemte, houdende ſich verre van
 den Altaer/ ende dooz ſijn leetwelen ober ſijn
 ſonden/ tot een teeken van dien kloppende op
 ſijne borſt etc. ſoo als utwe Overſetters op deſe
 plaerſe bemercken?

XXI. Hoe behallen u die Schriſtuere-plaerſen van
 Auguſtinus, die ick u hoozſtelle in den *Advocaet pag.*
28.29. ende niet de welke Auguſtinus bewijſt dat
 het wel ſaemen ſtaet dat het eeuwſch leven ghe-
 nade zy/ ende dat wy nochtans het ſelbe dooz on-
 ſe goede wercken verdienen? Sout ghy my uw'
 oordeel ober die Schriſturen niet kunnen eens
 oberſchryben? Want/ naer mijn oordeel/ my
 dunckt dat het Auguſtinus hier thienmael beter
 ghetrefte heeft uyt de Schriſtuere/ als ghy/ en-
 de alle utw' ghelyke.